
korku sinemasında zengin bir alt tür olarak “doğanın intikamı filmleri”

mesut aytekin*

“Doğayla savaş hâlindeyiz ve eğer kazanırsak kaybedeceğiz.”

Hubert REEVES

İnsanoğlu yaşamak için geldiği dünyaya hor davranmaya devam ediyor. Oysa her şey anlatıldığına göre güzel başlamıştı. Dünyayı keşfedip kendimize bu karmaşık düzen içerisinde huzurlu bir hayat kuracaktık. Tıpkı bazı hayvanlara yaptığımız gibi doğanın tehlikelerinden kendimizi koruyup onu dize getirerek uysallaştıracaktık. İlk dönemler belki de bir masal havasında böyle geçti. Doğayla dost, arkadaş ondan beslenerek, çok şey öğrenerek, ondan faydalanarak geliştik. Zaman içerisinde medeniyet dediğimiz o canavarı yetiştirmeye başladığımızda her şey değişmeye başladı. Özellikle teknolojinin gelişmesi, sanayi devrimi ve makineleşmeyle birlikte yapay dünyalar inşa etme hevesine girdik. Doğada olmayan şeyleri yapmaya başladık. Bir anlamda tanrıcılık oynuyorduk. Mary Shelley Frankeinstein’ı, Bram Stoker Dracula’sını nazire edercesine bu dönemde yazdı. Kapitalizmin kulakları çınlatan ayak sesleriyle doğayla çetin bir savaş bizleri bekliyordu. 19. yüzyılın başlarında yaşanan yoğun gelişmeler, teorikte insanlığa iyilik, güzellik getirecek gibi dursa da pratikte hiç öyle olmadı. Yaratıcılık oyunumuzda doğadan zorla pek çok şey alıyorduk. Dahası yenilenmesine izin vermeden

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, mesutaytekin@gmail.com

ona çöplerimizi, zehirlerimizi bırakıyorduk. Ona zarar verdiğimizizi görmezden gelerek istediklerimize ulaşmak için canavarca sömürüyorduk. Kafamıza göre işimize yarayan yerlere fabrikalar açıyor, hammadde için ağaçları kesiyor, bitkileri topluyor, söküyor, madenler için dağları deliyor, yer altına iniyor, kirli atıklarımızı nehirlere, denizlere rahatça bırakıyorduk. Hesaba katmadığımız ya da katmak istediğimiz bizi besleyen doğayla birlikte yaşadığımız gerçeği idi. Kendi sonumuzu hazırlarken kucağında büyüdüğümüz bize can veren doğayı öldürüyorduk. Tabii bu süreçte başımıza gelmeyen kalmıyordu. Yaşadıklarımızı her zaman yaptığımız gibi kendimize anlatıyor, tüm gerçekleri göstermeye de çalışıyorduk. Sanat bu yol da her zaman en önemli aracımızdı. Edebiyat, resim, heykel, tiyatro, fotoğraf, müzik geri dönüşü zor olan doğa katliamlarına, tahribatlarına parantezler açarak insanoğlunu doğru yola sevk etmeye çalışıyordu. Bu bağlamda en etkili sanatlardan birisi hiç şüphesiz sinemadır. Sinemanın görsel gücü doğa ile olan mücadelemizi ve birlikteliğimizi gösterebilmemiz açısından mükemmel bir aracıydı. Her şeyden önce insanlıktan önce var olan doğa, pek çok hikâye kaynağı idi. Yüzyılların getirdiği birikim insanoğlu ile yaşanmışlık sinema için unutulmaz senaryoların yazılması için muazzam bir kaynak teşkil ediyordu. Pek çok sinema türünde doğa ile farklı hikâyeler anlatıldı. Kimi zaman başat bir öge olarak doğayı beyazperde de görebilirken kimi zaman arka planda bir fon olarak beşerî hezeyanları izledik. Ama sinema türleri içinde doğayı en gerçekçi yanıyla ortaya koyan korku sineması olmuştur. Korku sineması, doğanın hem kendi varlığı hem de insanoğlu ile olan ilişkisinden doğan durumları çok farklı şekillerde ele almıştır.

Korku, insanoğlunun kaçmaya çalıştığı, hoşlanmamasına rağmen, varoluştan bugüne yaşamaya mecbur olduğu ve olacağı temel duygulardan bir tanesidir. Başka bir ifadeyle aslında insanoğlunu hayatta tutan duygulardan belki de en önde gelenidir. Korku, tehlikelere karşı uyanık ve tetikte olmayı, kendini savunmayı, alet geliştirmeyi zorunlu kıldığı için bir taraftan yaşamın devam etmesine katkı sunmuş diğer taraftan medeniyetin inşasında önemli bir rol oynamıştır. Bu temel duygu, yüzyıllar içerisinde gelen birikimleriyle zengin bir kültür oluşturmuştur. Çeşitlenmesi, yenilenmesi, nesilden nesile aktarılmasıyla korku, insanoğlunun var olduğu her alanda her üretimde kendini göstermiştir.

Korku, doğuştan yaşanan travmalar, sorunlar, aile içi baskılar, başarısızlıklar gibi içsel etkenlere bağlı olarak ortaya çıkabileceği gibi deprem, sel, yangın, tsunami, fırtına, hayvan saldırıları gibi dış etkenlere bağlı olarak da ortaya çıkabilmekte, insana nüfuz edebilmektedir. Korku sineması, iç etkenlere bağlı sarsıcı ve derin hikâyelerinin alt türlerinin yanı sıra dış etkenlere bağlı doğa ile olan çarpıcı ilişkilerimizi ele alan çok önemli bir alt türe sahiptir. Korku sineması üzerine önemli çalışmaları olan Robin Wood, Amerikan korku sinemasını incelerken türü, beş anlatsal uyuşmada toplamıştır (Abisel, 1999: 144):

1- Psikopat ya da şizofren bir insan olarak yaratık: Psycho, Sisters, Repulsion.

2- Doğanın intikamı: Birds, Squirm, Frogs, Day of The Animals.

3- Şeytana tapma ve şeytanlık ruhu: The Car, Demon, Race With The Devil.

4- Korkunç çocuk: Cathy's Curse, Hands of the Ripper, The Furry.

5- Yamyamlık: Raw Meat, Nightmare, The Texas Chainsaw Massacre.

Bruce F. Kavin, türsel ayrımını Canavar Öyküleri, Doğaüstü Hikâyeler, Psikoz ya da Psikopat Öyküleri şeklinde yaparken Maurice Yacowar, Doğal Saldırı, Aptallar Gemisi, Düşen Kent, Canavar, Hayatta Kalma şeklinde daha detaylı bir sınıflandırma yapmıştır (Abisel, 1999: 150–151). Bu alt türler içinde insan ile gerçeklik bağlamında en yakın ilişkiyi özgün bir şekilde kuran "Doğanın İntikamı" filmleri olmuştur. Doğanın İntikamı filmlerinde deprem, sel, yangın, tsunami, fırtına, hortum, yanardağ patlaması gibi doğal felaketlerle doğanın diğer misafirleri olan hayvanlar ve bitkiler başrol oynamaktadır. Buradan yola çıkarak Doğanın İntikamı filmlerini iki başlık altında toplamak mümkündür:

1- Doğanın Salt Kendisi/Doğal felaketler: Hortumlar, depremler, yanardağlar, seller, çığ...

2- Doğanın Bir Unsuru Olarak Hayvanlar ve Bitkiler: Kurbağalar, kuşlar, yılanlar, örümcekler, köpek balıkları, karıncalar...

Doğa her an insanın hizmetinde, denetiminde değildir. Doğanın gelişen, değişen ve insan tarafından bozulan yönleri vardır. Özellikle modern dünyada doğanın dışında üretimin başlaması hem doğadan eksilmeye hem de doğaya zarar vermeye giden bir süreci başlatmıştır. Bu da yüzyıllardır kendini yenileyen ve insanoğlu için yaşanabilir bir ortam oluşturan doğanın dengesini bozmuştur.

İlk maddede ele aldığımız doğanın salt kendi eylemlerinin yer aldığı filmler, felaket filmleri olarak da adlandırılmaktadır. Sis (1980), Dante Yanardağı (1997), Kıyamet Günü (2012), Kusursuz Fırtına (2000), Sel (1998), San Andreas Fayı (2015), The Quake (2018), Artçı Şok (2010), Yaşam Savaşı (2013), Dalga (2015), Zor Saatler (2016), ... Doğanın bir sebeple kendi kendine harekete geçtiği bu filmler, gerçek olaylardan etkilenerek çekildiği gibi kurgusal hikâyelerin uyarlanması, olabilecek felaketlerin öngörülmesi ile de çekilebilmektedir. Binlerce kişinin öldüğü, büyük hasarlara yol açan doğal felaketler, insanları farklı bir korkunun kıyısına taşımaktadır: Zamanlı ve hazırlıksız bir ölüm. Bu ölümü ya insanoğlunun bir hatası, doğal sistemi bozması sonucu kendisi ya da normal yaşam düzeni içinde doğanın kendisi hazırlamaktadır. Felaket çok büyüktür ve insanların duruma müdahalesi neredeyse imkânsızdır. Çoğu kez tek çare kaçmaktır. Yaşam savaşı çok zorludur, öyküdeki çatışma çok güçlüdür. Bu tür filmlerde insanlar, hayatta kalmak için, ailelerini ve sevdiklerini korumak, Batı'nın derdiyle dünyayı kurtarmak için doğal felaketlerle mücadele ederler. Karşıdaki/düşman elle tutulur bir yaratık, canavar, somut bir varlık değildir, dokunulabilecek bir cisim değildir; kitleleri ölüme sürükleyen, hızlı, güçlü, zorlu bir rakiptir. Bu tür filmlerde, ürkütücü, korkunç felaketler karşısında sakin kalarak akıllı davranmak bilimden yardım almak gerekmektedir. Filmdeki kahramanlar da bunu yaparak amansız gücü dizginleyip durdurabilmekte, pek çok insanı kurtarabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında doğal felaket filmlerinde bilimin öneminin vurgulandığını söylemek mümkündür. Bilime gereken önemin verilmesinin, bilimsel araştırmalar için gerekli yatırımların yapılmasının, bilim adamlarının uyarılarına dikkat edilmesinin altı çizilmektedir. İşlenen doğal felaket hakkında öğretici bilgiler verilirken doğal felaket anında alınması gereken acil önlemler de gösterilmektedir. Eğer bu bilgiler doğru şekilde film içinde verilebilirse aynı anda pek çok kişi filmde işlenen doğal felaket konusunda eğitilebilecektir. İnsanların doğal felaketler-

“Doğanın İntikamı filmlerinde insanoğlunun müdahalesi olmadığı doğanın bilinmeyen bir sebeple ya da tarihsel süreçten gelen bir etkileşimle uyandığı ya da felakete yol açtığı olaylar meydana gelmektedir. Özellikle Doğanın Bir Unsuru Olarak Hayvanlar ve Bitkiler içerisine dahil ettiğimiz filmlerde insanoğlunun doğaya negatif bir müdahalesi söz konusudur. İnsanoğlu doğanın dengesini bozmaktadır.”

“Doğanın İntikamı filmlerinde genellikle insanın kendi eylemlerinin (nükleer denemeler, radyasyon, genetik çalışmalar, geliştirilen yeni teknolojiler) sonucu olarak gerek diğer canlılar gerekse doğa tehlike altında kalır. Bu nedenle Doğanın İntikamı alt türü, doğru kullanıldığı gerçeği insanlara hatırlatmak için önemli bir işlev görme potansiyeline sahiptir.”

le ilgili bir konferansı dinlemektense bu konudaki bir filmi izlemek isteyecekleri çok açıktır. Sinema diliyle anlatılan böyle bir öykü, seyircilerin zihninde daha kolay yer edinecek ve onları bir konferanstan çok daha kolay etkileyecektir. Özetle doğal felaket filmlerini sadece büyük bütçeli popüler filmler kategorisinden daha işlevsel bir boyuta çekmek mümkündür.

Doğal felaket filmleri kan, kesme, biçme, parçalama gibi diğer korku türlerinin içerdiği vahşet ve şiddeti içermemektedir. Daha çok heyecanı ve korkuyu gerilimle yükselten, “şimdi ne olacak?” “nasıl kurtulacağız bu beladan?” sorusu sorduran, daha naif, estetik, görsel yönü ağır basan, şov filmleridir. Doğada mevcut olan bir faaliyetin gerçekleşmesi kısacası doğa ananın gerçekliği ve soğuk yüzü vardır. Korku sinemasının diğer türlerine göre masum kalan bu tür, barındırdığı gizem, bilinmezlik, merak ve insanoğlunun aklına gelemeyecek tehlikeleri göstermesiyle ilgi toplamaktadır. Aniden ve çok büyük bir güçle ortaya çıkması, etkisinin büyük olması, onu görsel bir şölene çevirmektedir.

Doğal felaketler (sis, deprem, yanardağ, sel vb.) kahramanlardan önce seyirciye gösterilir, belirtileri hissettirilir. Böylece dehşet, vahşet ve şiddetin yerini ürperti, tedirginlik ve güvensizlik alır. Özellikle doğal felaket filmlerinde daha çok heyecan ve korku gerilimle yükseltilerek, bilinmezlik içinde climax (tepe noktası) noktasına ulaştırılan seyirci, çözülen düğümlerle birlikte cevaba kavuşur ve nihayetinde estetik ve görsel yönü güçlü şekilde hikâye sona erer. Güvenli bir ortamda/sinemada insan/seyirci böyle bir tehlikeye maruz kalmadığının bilinci içinde kendini tatmin eder. Bir anlamda simüle edilmiş bir dünyada tatmadığı bir korkuyla yüzleşerek arınma yaşar.

İkinci olarak ele aldığımız hayvanların ve bitkilerin canavarlaştığı filmler ise doğal felaketlere göre daha çok ilgi gören filmlerdir. Zira başrolde insanlarla birlikte yaşayan, onların yaşamına dokunan canlı varlıklar vardır. Genelde hayvanların ele alındığı bu alt türde bitkiler çok az kullanılmaktadır. Türün ilk filmi olarak Melies'in

1899 yılında çektiği Un Bon Lit filmi göstermek mümkündür. Filmde ay ışınları böceklerin büyüüp kahramana saldırmasına neden olmaktadır (Bilim, 1998: 81). Jaws: Denizin Dişleri (Jaws-1975), Kuşlar (Birds-1963), Anaconda (1997), Piton (2011), Karınca Dehşeti (2007), Mavi Korku (1999), Prinha (2003), Denizin Kalbinde (2015) bu alt türün farklı örnekleri olarak dikkat çekmektedir.

Genel olarak tehlikeli ve öldürmeye yatkın olan hayvanların ele alındığı bu tür filmler, hayvan-insan ilişkisinde masum insanın, hayvanın eylemlerinden dolayı yaşadığı ölüm korkusunu anlatmaktadır. Bu eylemlere, hayvan ve bitkinin canavarlaşmasına insanoğlu doğal felaket filmlerinde olduğu gibi ya kendisi sebep olmakta ya da hayvan ve bitki kendi vahşiliği ve içgüdüsel yapısıyla neden olmaktadır. Radyasyonun, nükleer denemelerin, bilimsel çalışmaların, kimyevi ilaçların etkilerinin sık sık vurgulandığı bu filmlerde, insanoğlunun doğayı ve içinde yaşayan diğer canlıları nasıl yok ettiği, değiştirdiği, zarar verdiği gözler önüne serilmektedir. Bu bakımdan uyarıcı bir niteliğe haiz olan bu filmler, sosyal mesajlar da içererek, çevre kirliliğine, doğal dengeye, canlıların yaşam hakkına dikkat çekmektedir. Eylemlerimizin sonuçlarının ne olduğunu görmemiz açısından çarpıcı örnekler sunmaktadır. Bunun yanında bu tür filmlerde tehlikeli olacağını düşünmediğimiz bazı hayvanlar da sahne almaktadır. *“Korku sineması hayvanlar âleminin bitmez tükenmez zenginliğini de kullanıyor. Hayvanların yalnızca en korkunç, yırtıcı, öldürücü olanlarını ele almakla kalmıyor, en ehli, en insan dostu olanlarını da düşsel değişimlere, dönüşümlere uğratarak insanın en ürkünç düşmanları haline getiriyor.”* (Dorsay, 1986: 118) Bu filmlerde insanların en büyük yardımcısı, zararsız, masum, evcil hayvanları olan kedi, köpek, kuş ve balık gibi hayvanların nasıl canavarlaşabileceği gösterilmektedir. Hitchcock’un meşhur 1963 yapımı Kuşlar filmi bu tür filmlerin kapılarını aralamıştır. Hitchcock’un gazetede okuduğu gerçek bir olaydan esinlenerek Daphne du Maurier’in kısa bir öyküsünü birleştirdiği film, bir sahil kasabasında farklı türlerdeki kuşların saldırısına maruz kalan insanların hikâyesini anlatmaktadır. Film gerçekten amacına ulaşmış, başka ülkelerde ve ülkemizde izlendikten sonra geçici bir süre, insanların güvercin ve martılardan korkmasına yol açmıştır. Hatta rivayetlere göre İstanbul’da güvercinlerin bulunduğu Beyazıt ve Eminönü meydanlarından geçemeyen, martularla karşılaşmamak için adalara gidemeyen insanlar olmuştur. Bu türdeki bir başka çarpıcı kült

filmlerden biri ise usta korku yazarı Stephen King'in Hayvan Mezarlığı (1983) kitabından aynı isimle beyazperdeye uyarlanan filmidir. 1989'da vizyona giren film gişede büyük bir başarı yakalamış ve 1992 yılında devam filmi çekilmiştir. 2019 yılında film yeniden sinemaya uyarlanmıştır. Bu filmden sonra insanlar kedilere daha mesafeli davranmıştır.

Doğanın bir unsuru olarak hayvan ve bitkileri merkeze alan filmler, modern insanın yalnızlaşan dünyasında herkesi potansiyel bir tehlike olarak görmesinin bir başka boyutudur. Korku verici şekilde olarak hiç düşünmedikleri hayvanları beyazperdede insana saldırırken görmek seyirciye ilginç ve farklı gelmekte, hayal dünyasında değişik şekillenmelerin olmasına neden olmaktadır. Artık en masum hayvanların bile yeri geldiğinde nasıl bir ölüm makinesine dönüşebileceği gözler önüne serilmiştir. Alışılmışın dışındaki bu tür korku filmlerinin devamı ve türevleri de yapılmakta gecikmez.

Doğa Ana mı Canavar mı?

Doğanın başrolde bir antagonist olarak karşımıza çıktığı Doğanın İntikamı filmlerinde insanoğlu mağdur durumdadır. İnsanın acziyetine vurgu yapan bu filmler, gerçeklikten beslendikleri için korkutuculukları daha da fazla olabilmektedir. Yaşanmış sayısız doğa felaketinin varlığı ve her an olma ihtimalinin olması bu türü korku sineması içerisinde canlı tutmaktadır. Bununla birlikte dünyanın pek çok ülkesinde benzer doğa olaylarının/felaketlerinin gerçekleşmesi bu anlamda ortak bir hafızanın da oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle doğanın intikamını konu alan filmler, diğer korku alt türlerine göre yerel unsurlardan sıyrılarak evrensel bir dil yakalayabilmektedir. Başka bir ifadeyle herhangi bir ülkede çekilen Doğanın İntikamı filmleri vizyona girdiği diğer ülkelerde ilgi görebilmektedir. Tabii bu filmlerin sinematografik niteliklerinin yeterli olması ve öykünün iyi işlenmesi şartını belirtmek gerekmektedir.

Doğanın İntikamı filmleri diğer korku alt türlerinden farklı olarak insanları cezalandırıcı özellik taşırlar. Genellikle doğayı tahrip eden, zarar veren insanın, bu gerçekliği beyazperdeye taşımasıyla meydana gelmişlerdir. Bozulan doğa ve yaşam sisteminde meydana gelebilecek tehlikeler gözler önüne serilmektedir. Alt türe, doğanın da bir gün yaptıklarından dolayı insanoğluna hesap soracağı anlayışı hâkimdir. Atilla

Dorsay'ın (1986: 123) da ifade ettiği gibi insanın doğaya karşı işlediği suçların, bilinçaltından yansıyan tepkisi olan bu tür filmler, suçluluk psikolojisindeki insanoğlunu uyarıcı bir işlev üstlenmektedir. İnsanoğlunun yaptığı hatalar gün yüzüne çıkmaktadır. Bunun yanında tehlikenin nereden geleceği ve düşmanın kim olacağı belli değildir. Birçok farklı konu ve kahraman yardımıyla, doğanın geniş yelpazesi, tehlike oluşturabilecek olaylar ve varlıklar, sinemada temsil edilmiştir.

Doğanın İntikamı İçin 2. Dünya Savaşı Dönüm Noktası

Doğanın İntikamı filmlerinin çoğalmasını sağlayan önemli gelişmelerden birisi 2. Dünya Savaşı olmuştur. “50’li yıllar korku sinemasının tekrar hareket kazandığı bir dönem oldu.” (Ertan, 2001: 102) Savaşı sona erdiren vahim atom bombası olayı tüm dünyayı etkiledi. Bilimin ulaştığı bu korkutucu nokta artık pek çok kötü şeyin olabileceği sonucunu doğurdu. İnsanlar aniden, birden hiç yaşamamış gibi feci şekilde (insanın bilimsel çalışmaları neticesinde) ölebiliyordu. Ölmeyenler ise acılar içinde ölümü bekliyor, ıstırap dolu bir yaşam sürerken bombanın etkisi tüm canlıları etkilediği gibi yeni nesillere de etki edebiliyordu. Artık ülkelerin insanoğlunu yok edecek silahlar ve denemeler yaptığı gün yüzüne çıkmış, herkeste tedirginlik ve ölüm korkusu peyda olmuştu. Bilim, korku sineması için aradığı nedenlere mantıklı cevaplar getirebilecek cevaplar sundu. Konuralp’in (2002: 21) ifadesiyle radyasyon filmcilerin her türlü saçmalığını mantıklı kılacak bir yapı sağladı. Korku sineması için bu bulunmaz bir fırsattı. Tarihten gelen büyük korku birikimi önemli bir sıçrama tahtasına kavuşmuştu. Nükleer denemeler ve radyasyon sonucu her şey olabiliyor, bitkiler büyüyor, canavarlar değişiyor, insanlar vahşileşebiliyor, farklı yaratıklar meydana gelebiliyor, milyonlarca yıl önceki yaratıklar gün yüzüne çıkabiliyordu. Korku sinemasında büyük değişim başladı. Eski korkularla birlikte yeni bir korku

“Çarpıcı saldırı sahnelerine büyük yer veren, kovalamacalar ile aksiyonu sağlayan Doğanın İntikamı filmleri, insanın doğaya karşı olan güçsüzlüğünü de ortaya koymaktadır. Doğayı mutlak hâkimiyet altına almak mümkün değildir; çünkü insan doğayı yaratan oluşturan değil o sistem içindeki bir varlıktır. Filmlerin ana mesajı açıktır: Doğa karşısında her zaman tetikte, olabilecek tehlikelere karşı hazırlıklı ve önlem alınmış durumda olunmalıdır.”

İstanbul Depremi Küçük Kıyamet

Sinemamızda her ne kadar Batı sinemasında olduğu gibi dehşet verici görüntüler içinde Doğanın İntikamı filmlerine rastlayamasak da çok az da olsa kendine has örneklerine rastlamak mümkündür. Okul filmi ile iyi bir çıkış yapan Taylan Biladerler'in (Yağmur, Durul Taylan) yönetmenlik koltuğuna oturduğu Küçük Kıyamet (2010), bu filmlerden biridir. Film, 2010 sonrası bir tarihte İstanbul'da yaşanacak olan depremi ve insanın doğa karşısındaki acizliğini anlatmaktadır. Bu yıllarda sık sık adını duyduğumuz İstanbul depremi için bir prova niteliği olan film adeta tarihe not düşmektedir.6 Şubat 2023'te yaşadığımız korkunç depremler sonrası bu filmi bir kez daha hatırladık ve akıllara yine aynı soru geldi: "Ya İstanbul'da böyle bir deprem olursa." Küçük Kıyamet söylüyor ne olacağını: Boğaziçi Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve yapımı biten üçüncü köprü yıkılıyor, gökdelenler bölgesi Levent ve Maslak ise sular altında kalıyor. Milyonlarca ölü, milyonlarca yaralı, bütün İstanbullular evsiz, susuz ve aç... Filmin senaryosu Okul filminin senaristi Doğu Yücel'e ait, yapımcı ise Hayri Aslan. Başrollerinde Başak Köklükaya, İlker Aksum, Binnur Kaya'nın oynadığı film, İstanbul'da olacağı söylenen büyük deprem fobisini beyazperdeye taşıyor. Bize düşen ise bir an önce önlemlerimizi almak.

evreni inşa ediliyordu. Amerika'da, İngiltere'de, İspanya'da, İtalya'da ve diğer ülke sinemalarında farklı yapımlar, yeni çevrimler, yeni korkular beyazperdede boy gösterdi. Ülke sinemaları kendi seyircisinin arayışlarını da göz önüne alarak, özgün örneklerde hiç yer almayan başka unsurlarla bu alt türü zenginleştirdiler (Konuralp, 2002b: 1).

20.000 Fersahtan Gelen Mahlûk (1953-The Beast from 20.000 Fathoms) "nükleer patlama sonucu ortaya çıkan canavarlı" filmler furcasını başlatan ilk film oldu. Yüzyıllardır saklı duran Godzilla (1954) gibi efsanevi yaratıklar uyandı. Tarantula (1955), Onlar (1954-Them!), Ölümcül Mantis (The Deadly Mantis-1957), Amazing Collosal Man (1957), Attack off The 50 ft. Woman (1958) gibi filmler türü popüler hale getirdi ve bugüne kadar uzanan The Day After (1983), 28 Gün Sonra (2002), bir seriye dönüşen Ölümcül Deney (Resident Evil-2002), Yol (2009), Sığınak (2011) gibi filmlerin yapılmasına yol açtı. Bu filmlerin en ilginç ola-

nı ise radyasyon nedeniyle bir ağacın yürümeye başladığı Cehennemden Gelen (1957-From Hell It Came) filmidir. Bu filmlerin önemli bir özelliği ise bilim-kurgu niteliği taşımalarıdır. Deneyler, bilim adamları, mekânlar, bilimkurguyu çağrıştırmaktadır ancak bu filmleri salt bilimkurgu filmleri olarak değerlendirmek doğru değildir. Çünkü bu filmlerde bulunan karakterler, yaşanan olaylar ve işlenen konular korku için birer araçtır ve dönemin gündemde olan (radyasyon, nükleer çalışmalar, kimyasal ve biyolojik denemeler) konularını işleme zorunluluğundan dolayı korku sineması içinde yer almışlardır. Bu ayrımı göz ardı eden bazı korku sineması kaynakları ise ellili yıllarda korku sinemasının durakladığını hatta altmışlı yıllara bir geçiş dönemi olduğunu ifade etmektedirler. Oysaki bu dönemde salt korku filmleri de çekilmiş, üç boyutlu denemeler bile yapılmıştır. Belki bu filmleri melez bir tür olarak, korku-bilimkurgu türü olarak tanımlamak daha doğru olacaktır... Şunu da not düşelim ki korku türü olmasa da radyasyon ya da bilimsel deneylerden, kazalardan etkilenerek hayatımıza giren süper kahramanlar bu bağlamda ayrıca incelenmelidir. Hulk, Örümcek Adam, Watchmen, X-Men, Fantastikli Dörtlü ilk aklımıza gelenler...

Güçlü Senaryo ve Sinematografi Şart

Doğanın intikamının konu alındığı filmlerin iki önemli dezavantajı vardır. Birincisi, gerçek bir hayvan kullanılacaksa; bu hayvanla çalışmanın ve onu eğitmenin zorluğu, ikincisi bu filmlerin dikkat edilmezse inandırıcılığını kolaylıkla kaybettirecek bir çizgide bulunması. Bu dezavantajlar, uzun ve profesyonel çalışmanın, doğal mekânlarda çekim yapmanın yanında günümüz bilgisayar ve animasyon teknolojisiyle çok aza indirgenmiştir. Artık gelişmiş bilgisayar teknolojisi ve programlar sayesinde doğal ortam ve hayvanlar daha iyi, gerçeğe yakın, üç boyutlu olarak tasarlanabilmekte, istenilen duruş hareket ve görünüm yapılabilmekte, görsel efektlerle daha canlı ve dikkat çekici sahneler oluşturulabilmektedir. Konu itibariyle Doğanın İntikamı filmleri görsel gücün daha yüksek olmasını talep etmektedir. Felaketlerin büyük bir coğrafyayı etkilemesi, etkinin büyüklüğünün gösterilmesini gerektirmektedir. Seyirciye felaketin vahşetini göstermek için gözünün doyurulması şarttır.

İnandırıcılık kısmında ise öykünün kendi gerçekliğini çok iyi kur-

Bir Türden Fazlası Korku Sineması

Nükleer savaşlar, mutasyonlar, bilimsel kazalar, radyasyon doğayı değiştirdi; hayvanları, bitkileri birer canavara dönüştürdü. Bu atmosferde ötekileştirilen milletler, farklı karakterler içerisinde otoriter iktidarları meşrulaştırmak, halkı korkutmak için kullanıldı. Amerikan sinemasının bu etkili taktiği uzun yıllar önemli bir işlev gördü, halen de görmektedir. Kızılların/Sovyetlerin, nükleer savaş korkuları yanında düşman uzaylıların işgalinin, "hür dünyayı" bekleyen tehlikelerinden biri olarak kabul gördüğü bu dönemde bu korkunun cisimleşmiş hali olarak Beden Kemiricileri'nin İstilas (1956-Invasion of the Body Snatchers) filmi çekildi (Okyay, 1996: 141). Yapımcı Walter Wagner'in standart bir B kategorisi filmi olmasını planladığı, Jack Finney'in The Body Snatchers adlı kitabından uyarladığı Benden Kemiricileri'nin İstilas, yönetmen Don Siegel'in elinde farklı bir biçime bürünmüş, etkileyici atmosferi ile korku sinemasında bir kült haline geldi (Okyay, 1996: 141).

gulamak gerekmektedir. Bu tür filmlerde çatışmanın büyüklüğü gösterilirken olayın neden olduğunun altı iyi çizilmelidir. Seyircinin en çok merak ettiği konu doğal felaketin neden olduğu ve bu felaketten nasıl kurtulunacağıdır. Bu iki sorunun cevabı merak duygusunu körükleyecek şekilde hikâye içine yedirilmelidir. Neden ve nasıl sorusunun cevapları da akla ve bilime uygun şekilde, doğal felaketin mevcut bilgilerine dayandırılarak verilmelidir. Filmin serim, düğüm ve çözüm bölümleri filmi sürükleyici bir izleme deneyimi oluşturacak şekilde planlanmalıdır. Bu güçlü senaryo yapısı iyi oyunculuk ve çalışılmış bir sanat yönetmenliği ile desteklenmelidir. Seyirci kendini felaketin içinde hissederek kahramanlarla özdeşleşebilmeli, korku atmosferi içerisinde o heyecan ve aksiyonu da yaşamalıdır.

Mekânın Sahibi

Korku sinemasında Doğanın İntikamı filmleri dışında da doğa korku öğesi olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle ormanlık alan içinde ya da çorak bir arazide yer alan tekinsiz evler, doğanın ıssızlığı ve karmaşıklığında korkuyu çağırılmaktadır. Eski tarihi binalar, dağlar, sessiz, dingin göl ve denizler korku filmlerinin vazgeçilmez mekânlardır. Seyirciyi korku atmosferine hazırlayan bu doğal mekânlar, filmin

kendi gerçekliğinin oluşmasına da yardım etmektedir. Cadı ve hayalet filmlerinin başat ögesi olarak filmde önemli roller üstlenen doğanın gerçek mekanları ya da ona uygun oluşturulan doğa(l) görünümlü mekanlar, 1980'lerde popüler olan slasher ve teen-slasher filmleriyle daha görünür hale gelmişlerdir. Dağlara, göl kıyılarına tatil kamp yapmaya, geziye giden gençler, yaz tatillerini değerlendirirken beklenmedik seri katil ve canavarlar ile karşılaşabilmektedir. Ortamın getirdiği yalnızlık ve tehlikede olma hissi korkuyu arttırmaktadır. Özellikle modern şehir yaşamındaki insanlar için bu tür doğa mekanları korkutucu olabilmektedir. Mekânlar her an her şey olabilecek izlenim vermekte, insanı savunmasız bırakmaktadır. Zira insanın denetimin dışında bir alan, korunaklı mekânından uzaktadır. Burada insan yapımı kaldırımlar, ışıklar, binalar, evler, yollar ya da insanın kendini korumak için kullanabileceği malzemeler yoktur. En önemlisi insana yardım edebilecek ne bir kolluk kuvveti ne itfaiye ne de ambulans vardır. Alışılmış gündelik yaşamın dışında yabancı bir ortamda hayatı güvende hissettiren sosyal ilişkilerden kurumlardan uzak olma, korkuyu arttırmaktadır. Dolayısıyla sakin, güzel, temiz, ferah, geniş mekanlar bir anda korkunun/ölümün oyun alanına dönmektedir. Masumlar (1961), Perili Ev (1963), Soldaki Son Ev (1972), Elektrikli Testere Katliamı (1974), The Burning (1981), Geçen Yaz Ne Yaptığımı biliyorum (1997), Blair Cadısı (1999) doğayı çok sağlam bir korku unsuru olarak kullanan filmlerdir.

Doğanın Alınacak Başka İntikamları da Var

Son dönemde ise küresel ısınma olgusuyla popülerlik kazanan Doğanın İntikamı filmleri, kendilerini yenileme dönemine girmiştir. Artık olayları bir zamanlar 2. Dünya Savaşı sonrası atom bombasının atılmasıyla, radyasyonun ve nükleer korkunun yaptığı gibi mantıki bir zemine oturabilecek başka bir kavram da vardır: Küresel ısınma. İhtimaller ve gerçekler birbiri ardına dizilir (buzulların erimesi, aşırı yağmurlar, mevsim değişimleri, depremler, suların yükselmesi, havaların aşırı ısınması...) ve filmler yapılmaya başlanır: Geostrom (2017), Yarından Sonra (2004), 2012 (2009), Parazit (2009) öne çıkan filmlerdir.

İnsanoğlu son yıllarda doğaya her zamankinden daha fazla zarar vermektedir. Daha rahat ve konforlu yaşamak için doğanın kaynaklarını daha çok sömürmeye ihtiyacı vardır. Ancak doğanın kendini yenilemesine yardımcı olmadığı gibi izin de vermemektedir. Dolayısıyla bir anlamda kendi sonunu hazırlamaktadır. Bunun belirtilerini çok defa

görüyoruz kitlesel felaketlerle, ölümlerle. Herkesin haberdar olduğu bu acı gerçekleri korku sinemasının yüzümüze daha çok vurması ve bir an önce önlem almamız temennisiyle umarım bu felaketleri sadece filmlerde izleriz konuları daha fazla çeşitlenmeden.

Kaynakça

ABISEL, N. (1999). *Popüler Sinema ve Türler*, 2. bs., İstanbul: Alan Yayıncılık.

Bilim Kurgu Sinemasının Kilometre Taşları (1998). *Sinerama*, 2, 81.

ÇALIŞKAN, M. (2006, 18 Temmuz). Deprem Korkusunu Sinemaya Taşıyorlar, *Sabah Günaydın*, 1-5.

DORSAY, A. (1986). *Beyazperdede Kırmızı Filmler*, İstanbul: Cep Kitapları A.Ş.

ERTAN, E. (2001). Alt Türleriyle Korkunun Tarihi, *Popüler Sinema Dergisi*, 79, 102.

KONURALP, S. (2002). Korku Sinemasında Film Müziği 50'li Yıllar, *Geceyarısı Sineması*, 13.

KONURALP, S. (2002b). Ne Kadar Çok Film, Ne Kadar Az Zaman, *Geceyarısı Sineması*, 11.

OKYAY, S. (1996). *120 Filimde Seyrialem/Film Klavuzu*, İstanbul: İyi Şeyler Yayıncılık.